

Heidegger'in Fundamental Ontolojisinde Varlığın Özdeşliği

Özet

Bu çalışmada, Heidegger metafiziğinin özünü oluşturan fundamental ontolojideki varlık kavrayışı ve bu kavrayışın ardındaki düşünme yapısının özdeşlik ilkesiyle olan bağıntısı analiz edilecektir. Bu çalışmanın temel amacı Heidegger'in aşmaya çalıştığı Batı metafiziğinin *ousia* temelli varlık kavrayışı problemini, Heidegger'de varlık ve Dasein'in özdeşliği argümanı ile değerlendirmektir. Heidegger fundamental ontoloji ile, varlığın tarihi olarak değerlendirdiği Batı metafizik geleneğinin unuttuğu veya terk ettiği varlık kavrayışını dekonstrüksiyona uğratarak, varlığın anlamını yeniden açığa çıkarmayı amaçlar. Bu kapsamda Heidegger Batı metafizik geleneğinde iki farklı varlık kavrayışının olduğunu ifade eder: Birincisi varlığı *phusis* ile "orada belirecek olan" olarak kavrayan Antik Greek düşünme yapısıyla oluşan varlık kavrayışı; ikincisi Antik Greek metafiziğinin "orada olan" varlık kavrayışından koparak, varlığı *ousia* ile "mevcut olana" dönüştüren varlık kavrayışı. Birinci geleneği Antik Greek düşünürleri içerisinde özellikle Heraklitos temsil ederken, ikinci geleneği Aristoteles temsil eder. Bu kapsamda Heidegger Batı metafizik tarihinde varlığın unutulmuşluğu problemini, Aristoteles'in varlık kavrayışıyla oluşan "kategorik" düşünme yapısıyla temellendirir. Bu düşünme yapısı, varlığı düşünme ile olan özdeşliğinden kopararak *ousia* ile bir "mevcut olana" ve düşünmeyi de onun temsiline dönüştürür. Heidegger'e göre *phusis* olan varlığın *ousia* ile düşünmeden koparılması, aynı zamanda varlığın unutulmuşluğunun da temelini oluşturur. Bu nedenle fundamental ontolojide, varlığın unutulmuşluğundan sorumlu olan düşünme yapısının tarihsel izleri dekonstrüksiyona uğratarak, varlık Antik Greek düşünmesindeki temelleriyle yeniden açığa çıkarılır. Varlığın açığa çıkarılması ise fundamental ontolojinin temel problemi olan Dasein'in analiziyle gerçekleştirilir. Çünkü Heidegger'de Dasein varlığı kategorik düşünmenin neden olduğu unutulmuşluğundan açığa çıkararak, ona "zamansal" anlamını verecek olandır. Varlığın kategorik ilkelerle düşünmeden koparılan anlamı, Dasein ve varlığın mülkiyetinin "hiçlik", "zamansallık", "dünyasallık", "mekansallık", "kayı", "başkası", "dünya içinde varlık" vb. kavramlarla birbirine ait kılınmasıyla yeniden inşa edilir. Bu kavramlarla inşa edilen varlık kavrayışında varlık ve Dasein, düşünme ve dil ile birbirinin mülkiyetinde özdeş kılınır. Bu bağlamda çalışmada Dasein ve varlığın özdeşliğinin nasıl inşa edildiği kavramsal bağlantılarla analiz

edilirken, aynı zamanda bu kavramsal bağlantıları oluşturan düşünme yapısının özdeşlik ilkesine olan bağlılığı da analiz edilecektir. Böylece Heidegger'in fundamental ontolojisinde Dasein ve varlığın özdeşliği ile varlığı veya daha temelde düşünmeyi yeniden inşa ettiği, fakat varlığın veya düşünmenin eksistensiyalitesine “zamansal” bir öz yükleyerek aynı geleneğin özdeşlik ilkesine bağlı kaldığı gösterilecektir.

Anahtar Sözcükler

Varlık, Dasein, Hiçlik, Kaygı, Zamansallık, Dünyasallık, Mekansallık, El altında olanlar.

Giriş

Heidegger'in fundamental ontolojisinin temel problemi, “varlığın anlamı nedir?” sorusu ile başlar.¹ Varlığın anlamı problemini analiz ederek açımlayacak olan argüman ise, *niçin hiçlik değil de varlık var?* sorusudur. Bu soru Heidegger metafiziğinin hiçlikle, varlıkla ve zamansallıkla olan ilintisini görünür kılan ve varlığın anlamı problemini baştan sona yönlendiren argümandır. Bu tek bir argüman görünümünde olsada kendi içinde üç ayrı soruyla analiz edilir: 1. “Varlık nedir?”, 2. “Hiçlik nedir?” ve 3. “Varlığın anlamını verecek olan varolan nedir?” Aynı zamanda bu sorulardan her biri de kendi içinde iki ayrı soruyla analiz edilir: “Varlık nedir?” sorusu: “Varlığın tarihi nedir?” ve “varlığın tarihi nasıl kavranır?”; “hiçlik nedir?” sorusu: “Hiçlik ve varlık, hiçlik ve varolan arasındaki ilinti nedir?”; “varlığın anlamını verecek olan varolan nedir?” sorusu: “Dasein kimdir?” “Dasein'in varlıkla, hiçlikle ve zamansallıkla olan ilintisi nedir?” sorularıyla açıklanır. Bu çalışmanın problemi kapsamında iç içe geçmiş ve birbirleriyle ilintili olan sorular, Heidegger metafiziğinde “varlığın anlamı” probleminin irdelenmesi için oluşturulmuş sorulardır. Varlığın anlamı problemi ise özdeşlik problemiyle bağıntılı olduğundan, çalışmada Heidegger'in varlık kavrayışının özdeşlikle olan bağıntısı ve bu kavrayışın ardındaki düşünme yapısı birlikte irdelenecektir.

Heidegger varlığın anlamına ilişkin metafizik sorgulamasını, Antik Greek felsefesindeki varlık kavrayışını ve bu kavrayıştan kopuşun nedenlerini sorgulayarak gerçekleştirir. Heidegger'e göre varlığa ilişkin soru sorma tarzı Yunancadır. Varlığa ilişkin “nedir bu?” sorusu Yunanca'da *ti estin*'e karşılık gelir: “Nedir bu güzel olan şey?”, “nedir bu bilgi?”, “nedir bu varolan?” vb. (Heidegger 1995: 31). Heidegger'e

¹ Heidegger ontolojisinde “a be-ing” (das Seiende) ve “the being of a be-ing” (das Sein des Seienden) arasında ayırım yapar. Birincisi varolana karşılık gelirken, ikincisi varolanın Varlığına karşılık gelir. Bilim “a be-ing”i inceler, ontiktir. Heidegger ise “the being of a be-ing”i ontik olanı değil ontolojik olanı, “varolanın varlığının anlamını” sorgular. Bu nedenle Heidegger'de varlık (the being of a be-ing) ontik değil, ontolojiktir. Ontoloji zamansallık ile kavranabilir. Zamansallık ise Dasein'e aittir. Heidegger Dasein'ı ise “orada olan varlık” (being right-there) olarak tanımlar, Dasein'de (a be-ing right-there) olarak değil. Daha fazla bilgi için bkz. (E. Levinas 1996).

göre Antik Greek düşünürleri için varlığın ne olduğu problemi, düşünmenin ne olduğu ile bağlantılıdır. Çünkü Antik Greekler'de varlık ve düşünme birbirine aittir; düşünme bir şeyin temsiline, mevcut olana değil, varlığın kendisine aittir. Varlığa ait olan düşünme de “mevcut olanda” değil, “orada” açıklanacak olandır. Antik Greekler'de varlık hep “orada olan” olarak asla “mevcut olan” değildir, bu nedenle de varlığın *ousiasını* kavramak olanaksızdır. Heidegger varlığın *ousia* olarak kavranmasını, varlığın Antik Greek düşünmesindeki yapısının terk edilmesiyle bağlantılı olduğunu ifade eder. Antik Greek düşünme yapısının terk edilmesi varlığın Aristotelesçi kategorik ve özdeşlikçi düşünme ilkeleriyle ilintilidir. Heidegger Aristoteles sonrası Batı metafizik geleneğinin kategorik ilkelerle yönlendirilen varlık kavrayışını, varlığın unutulmuşluğu üzerinden sorgular. Buna göre Aristoteles sonrası Batı metafizik geleneği varlığı *ousia* ile “mevcut olana” dönüştürdüğünden, varlığın anlamını unuttur. Heidegger fundamental ontolojisinde unutulmuş varlığı yeniden açığa çıkarmak için, Aristoteles sonrası Batı metafizik geleneğinde “mevcut olan” olarak kavranan varlığı, Dasein ile varlığın özdeşliğine dönüştürür.

Fakat bu dönüşüme ragmen, yine de Heidegger'in fundamental ontolojisinde “varlığın anlamı nedir?” sorusunun açık bir yanıtı yoktur. Bu durum en temelde iki nedenden kaynaklanır: Birincisi, Heidegger'in Aristoteles sonrası Batı metafizik geleneğinde varlığın *ousia* ile veya kategorilerle kavranmasına yönelik karşı çıkışı; ikincisi, varlık “mevcut olan” değil, hep “orada olan” olduğundan yerleşik bir anlamının olmamasıdır. Heidegger'e göre Aristoteles sonrası Batı metafizik geleneğinde varlığın *ousia* ile mevcut olana dönüştürülerek unutulmuşluğundan, özellikle Aristoteles'te düşünmenin temel ilkeleri olarak varlığın yapısıyla özdeş olan kategorik ilkeler sorumludur. Fakat “varlık nedir?” yapısında sorulan bir soru da ancak kategorik ilkelerle veya özdeşlikçi düşünme ilkesi ile yanıtlanabilir. Çünkü “nedir bu?” sorusu özünde bir *ousia* arayışını yönlendiren sorudur. Dolayısıyla, Heidegger varlık nedir? sorusunu sorduğu anda, özdeşlik düşüncesinin içinde soruyu sormuş olur. Böylece artık yanıtın ne olduğunun önemi kalmaz, çünkü soru kendisi özdeşlik ilkesini taşıdığından, yanıtının da özdeşlik ilkesinden bağımsız olması olanaklı değildir. Bu nedenle “varlık nedir?” sorusu, özünde bir *ousianın* varlığının sorgulanmasıdır.

Ousianın varlığını belirleyen nedir? *Ousianın* varlığını belirleyen özdeşlik ilkesidir. Heidegger, Platon ve Aristoteles metafiziğinin özdeşlik ilkesini ve kategorik ilkelerini eleştirerek, bu geleneğin ilkelerinin dışında varlığı ele almayı amaçlar. Fakat Heidegger'in düşünme yapısına da Batı düşünme geleneğinin en temel düşünme ilkesi olan özdeşlik ilkesi egemendir. Bu bağlamda Heidegger özdeşlik ve varlık arasındaki ilintiyi Parmenides'e giderek çözümler ve sonrasında bu ilintinin Aristoteles felsefesiyle nasıl ters çevrildiğini açıklar. Heidegger ise Parmenides'in varlıkla düşünmeyi bir tutan özdeşlik ilkesinin yerine, varlıkla Dasein'i bir tutan varlık kavrayışıyla, varlığın Dasein ile özdeşliğini gerçekleştirir. Böylece Heidegger Dasein ve varlığı birbirinin mülkiyetine geçirerek, Batı düşünme geleneğinin özdeşlik ilkesine bağlılığını örtülü olarak sürdürür. Çünkü Heidegger de negatif fark kavrayışı ile tüm varolanlar içinde varlığa, Dasein'in eksistensiyalitesi ile bir özdeşlik yükler.

Özdeşlik ilkesindeki negatif fark kavrayışında özü belirleyebilmek için mutlaka bir farka, yani aynı olmayana ihtiyaç vardır. Fark olmadan özün belirlenebilmesi özdeşlik ilkesinde olanaksızdır (Curie 2004: 3). Özdeşlik ilkesinde fark, özdeş olanla

aynı özellikleri taşımayarak ondan ayrı olandır. Bu nedenle özdeşlik ilkesiyle kurulan düşünme mantığında bir şeyin ne olduğunun söylenmesi, aynı zamanda onun ne olmadığını da ifadesidir, veya tersi. Her iki durumda da olumsuzlanan veya olumlanan bir varolan sözkonusudur. Bir varolanın veya varolanda bir şeyin merkeze alınarak bir başka varolanın veya özelliğin olumsuzlanması, Batı metafizik geleneğinde özdeşlikçi düşünme yapısının bir sonucudur. Bu bağlamda Heidegger de varlığın anlamını Dasein ve varlığın özdeşliği üzerinden dile getirirken, bir başka varolana kıyasla Dasein'in varlığını ayrıcalıklı kılarak varlığın özdeşlikle kavranışını sürdürür. Bu ön değerlendirmeler kapsamında bu çalışmada varlık ve Dasein'in özdeşliği: 1. Özdeşlik nedir?, 2. Fundamental ontoloji nedir? ve bu fundamental ontolojide varlığın özdeşlikle olan bağlantısının üç temel izi: 2.1. Varlığın hiçlikle açılması, 2.2. Varlığın Dasein ile özdeşliği ve 2.3. Dasein'in zamansallıkla olan özdeşliğiyle analiz edilecektir.

1. Özdeşlik Nedir?

Heidegger “varlığın ne olduğunu” açıkladığı fundamental ontoloji analizinden, özdeşliğin ne olduğunu çözümlendiği özdeşlik ve fark analizine kadarki² zaman aralığında varlık üzerine pek çok analiz gerçekleştirmekle birlikte özdeşlik üzerine de ayrıntılı düşünmüştür. Düşünmenin bir ilkesi olarak özdeşlik, “varlık nedir?” sorusunun hem yapısını hem de içeriğini belirleyen temel ilkedir. Çünkü “varlık nedir?” sorusunun hem yapısı (öz arayışı anlamında) hem de yanıtları (tarihsel yanıtlar) Parmenides'ten beri özdeşlik ilkesi çerçevesinde şekillenir. Bu nedenle Parmenides'ten beri özdeşlik ilkesi, aynı zamanda felsefenin temel problemidir. Parmenides varlık ve düşünmenin bir olduğunu söyleyerek özdeşliğin ne olduğunu belirler. Heidegger'e göre Parmenides özdeşliğin karakteristiği olarak varlığı düşünürken, Parmenides sonrasında varlığın karakteristiği olarak özdeşlik düşünülür. Daha farklı bir ifadeyle Parmenides'te düşünme olan özdeşlik, daha sonrasında varlığın metafiziksel kavrayışına çevrilir (Heidegger 1969: 8).

Özdeşliğin ilkesi nedir? Düşünmenin en yüksek ilkesi olarak ele alınan özdeşliğin genel formülü: $A=A$ olarak adlandırılır (a.e., 23). Heidegger'e göre $A=A$ formula, A ile A 'nın *aynı* olduğu formülünü gizlemeyi amaçlar. En az iki öge gerektiren *eşitlikte* bir öge diğerine eşittir. Oysa bir şeyin *aynı* olabilmesi için tek öge yeterlidir, iki öge gerekmez. Heidegger'e göre $A=A$ formülü eşitlikten söz ederek *aynılığın* üstünü örter. Oysa ilke A , A 'dır formülüyle ifade edilir ve böylece ilke bir şeyin kendisiyle *aynılığını* ifade eder; A , A ile aynıdır der (a.e., 26). Bu bağlamda Parmenides'te düşünme ve varlık iki farklı şeyin *eşit olması* değil, bir olan şeyin *aynı* olmasıdır. Heidegger için Parmenides'in ilkesi şunu söyler: Varlık düşünme ile birliktedir, aynıya aittir. “Varlık özdeşliğin karakteristiği olarak, bir, özdeşlik tarafından belirlenir. Fakat daha sonra metafizik düşünce olarak özdeşlik, varlığın karakteristiğini temsil etti.”

² Heidegger, 1927 yılında yayımladığı Varlık ve Zaman'da varlığın ne olduğunu, Dasein kimdir veya nedir? sorusu kapsamında gerçekleştirir; 1957 yılında Freiburg im Breisgau Üniversitesi'nde Hegel'in “Mantık Bilimi” üzerine yapılan bir seminer çalışmasında da Özdeşlik ve Fark analizi ile Batı metafizik tarihinde önemli bir yer edinen özdeşlik problemini değerlendirir.

(a.e., 30). Bu nedenle bundan sonra artık, özdeşliğin ilkesi varolanların varlığını konuşur. Böylece “Düşüncenin bir yasası olan ilke, yalnızca varlığın bir ilkesi olarak okunduğunda geçerli olur” (a.e., 28).

Heidegger için Batı felsefe tarihinin en temel düşünme ilkesi olan özdeşlikle (A, A'dır) *ile birlikte olmak* anlamında, kendisi ile bir şeyin birlikteliği düşünülür. Bu bağlamda birlik ve özdeşlikle ilgilenen en temel iki düşünür Plotinus ve Leibniz'dir. Plotinus'ta birlik, varlığın bile ötesinde olduğundan en nihai gerçekliktir. Leibniz de Monadolojisinde “Eğer iki şeyi birbirinden mutlak olarak ayırcaz herhangi bir şey yoksa onlar özdeşdir.” diyerek birlik kuramını geliştirir (a.e., 9). Özdeşliği varolanların birliğine ilişkin bir problem olarak değil de Tanrı ile dünya, sonsuzla sonlu arasındaki bir ilişki olarak tanımlayan Nicholas Cusa'da özdeşlik, ötekini deşilleyerek kendi özdeşliğine referans etmeyle tanımlanır (a.e., 9). Heidegger için de varlık ve insan ancak özdeşliğin doğasından düşünülebildiğinden, düşüncenin ilkesi varlığın da ilkesi olmak zorundadır. Bu ilkeye göre (hem düşüncenin hem de varlığın ilkesi) varolanların varlığının temel karakteristiği olarak özdeşliğe ait olan her bir varolan, kendisi ile birdir.

Bu bağlamda *aynılık* da birbirine ait olma olarak ele alındığında, varolanlar arasında ayırt edici karakteristiği düşünme olan, insan ile varlık da birbirine ait olur. Eğer insan bir varolan (a be-ing) olarak düşünülürse, varlığın (being) kavranılması bu varolanın (a be-ing) özünü oluşturur (Levinas 1996: 16). İnsan varlığın anlamını kavrayacak olandır. İnsan düşünme özelliği ile varlığa açıktır ve varlık ile yüz yüzedir. Bu nedenle varlığa karşılık gelen tek varolan insandır; insan ve varlık birbirine aittir, birbirine uygundur. Fakat bu birbirine ait olan varlık ve insan, kategorilerle kavranılmaya çalışıldığında yanlış yorumlanır ve sadece varlık veya insan açısından kurulmuş bağlantılar görülür. Bu yüzden kataegorik kavrayışta, insan veya fundamental ontolojideki Dasein'in ne olduğu yanlış yorumlanır. Oysa varlık ile insanın birbirine ait olması varlığın düşünmede, şirde, yani dilde açıklanmasıdır. Bu anlamda Antik Greek düşünürlerinde olduğu gibi varlık düşünme ile aynı olduğunda, varlık *phusis* olana, buna karşın kategorilerle açıklandığında *ousia* ile “mevcut olana” dönüşür. Aristoteles sonrası Batı metafizik geleneğinin varlık kavrayışını belirleyen özdeşlik *ousiayı* belirler. Böylece artık, özdeşlik *ousiayı* belirleyen ilke olarak varlığın unutulmuşluğunun da tarihini başlatır.

Heidegger ise bu özdeşlik ilkesiyle mevcut olana dönüştürülen varlığın anlamını, Antik Greek köklerine dönerek varlığın üstüne *ousia* ile serilmiş olan örtüyü kaldırmayı amaçlar. Heidegger'e göre Batı metafizik geleneğine baştan sona yön veren “varlık nedir?” sorusu bir birinden farklı iki gelenek içerisinde yanıtlanır: Birincisi Antik Greek filozoflarının varlığı tanımlamada kullandıkları kavram olan *phusis*; ikincisi, Aristoteles sonrası varlığı tanımlamada kullanılan *ousia*'dır (Heidegger 2000: 67). *Ousia* nedir? Bir şeyin ne olduğunu belirleyerek onu diğer şeylerden ayıran ve ona ait olan değişmeyen şeydir. Greekçe'de *ousia* varolanlar (a be-ings) anlamındadır; olduğu gibi ne ise o olan anlamında, sürekli mevcut olandır (Heidegger 2002: 36) Heidegger'e göre Aristoteles'ten Nietzsche'ye giden yolda varlığın ne olduğunu belirleyen bu ilkedir. Heidegger'in Batı metafizik geleneğinin bu *ousia* ile açıklanan varlık kavrayışına karşı çıkmasına rağmen, Heidegger'in varlığa ilişkin açıklamaları analiz edildiğinde Heidegger'in düşünme yapısına da özdeşlik ilkesinin egemen olduğu görülür. Çünkü Heidegger'in varlığı Dasein ile, Dasein'i de onun eksistensiyalitesi ile

ve Dasein'in eksistensiyalitesinin özünü de zamansallıkla, bir başka ifadeyle hep bir öz belirlenimi ile açıkladığı görülür. Bu düşünme biçimi Heidegger'in de özdeşlikçi düşünme mantığı içerisinde varlığı ele aldığını göstermez mi? Çünkü Heidegger de özdeşlikçi düşünme ilkelerinde olduğu gibi, varlığı açıklamada kullandığı temel kavramlara bir öz atfederek yol almaktadır. Buna göre örneğin, Heidegger "varlık nedir?" sorusunu "Dasein kimdir?" sorusuna dönüştürerek, varlığı Dasein'in mülkiyetine geçirir ve varlığı Dasein'in eksistensiyal özüyle açıklar. Bu bağlamda Heidegger metafiziği, varlık ve Dasein'i birbirinin *aynı* olan bir totolojiye dönüştürdüğünden, özünde özdeşlikçi bir metafiziktir. Bu özdeşliğin temelleri ve kavramsal bağlantıları ise, "Dasein kimdir?" veya "nedir?" sorularını yanıtlayan fundamental ontolojiyle açıklanır.

2. Varlığın Fundamental Ontolojisi

Fundamental ontoloji nedir? Fundamental ontoloji varlığın ne olduğunu kategorilerle açıklayan özcü metafiziklerin yerine (Aristoteles, Descartes, Hegel, Kant), varlığın anlamını varolanlardan Dasein'in varlığıyla açıklayan ontolojidir. Heidegger fundamental ontolojisinde "varlık nedir?" sorusunu, önceden çerçevesi çizilmiş bir kategorik belirlenimle, *ousia* ile açıklamaz. Heidegger varolanların anlamını *ousia* ile açıklamak yerine, varolanlardan Dasein'in *phusis* olan eksistensiyalitesi ile açıklar. Dasein ise bir varolan olarak fenomen olandır. Fenomen nedir? Fenomen bir şeyin arkasına gizlenmeden "kendini kendinde olduğu gibi gösterendir" (Heidegger 1996: 25). Heidegger'e göre bu fenomenler bazen kendini bir başka şeyin ardına gizleyerek, kendini bir başka yapıda gösterirler. Bu nedenle çoklu fenomenler içerisinde varlığın anlamını verecek olan fenomen hangisidir? sorusuna Heidegger'in vereceği yanıt: Dasein'dir. Heidegger'in metafiziğinin özdeşlikçi düşünme yapısıyla olan bağıntısı da bu soruya verilen yanıtla açığa çıkar; çünkü varolanlar içerisinde varlığın anlamını verebilecek olan bir tek varolan vardır, o da Dasein'dir. Bu bağlamda varlığın anlamının diğer fenomenlerde değil, yalnızca Dasein'in mülkiyetinde olması, Dasein'in hangi kendisiyle aynı olan özsel veya özdeş ayrıcalıklığından kaynaklanır? Bu soruyla birlikte Heidegger metafiziğinin problem düzlemi de açığa çıkmış olur. Buna göre fundamental ontolojinin problemi varlığın kendisi veya anlamı olan Dasein'dir. Dasein'i diğer fenomenler arasında ayrıcalıklı kılan özdeşlik veya özsellik "kendi varlığını problem edinen bir fenomen olmasıdır" (a.e., 24).

Heidegger'in fundamental ontolojisinde amaç Batı metafizik geleneğinde varlığın unutulmuş yapısını açığa çıkarmak olduğundan, bu unutulmuş kökeniyle birlikte analiz edilir. Unutulan nedir? Unutulan düşünmenin varlıkla, objeyle koparılan bağlantısıdır. Heidegger'e göre ilk olarak, varlık Aristoteles metafiziğiyle fenomen olandan belirli, *ousia* olana dönüşerek unutuldu. Bu unutulma içerisinde varlık hep bir şeyin arkasında, kendini kendinde olduğu gibi değil, bir başka şeyin ardında saklı olarak unutulmuşluğa terk etti (a.e., 1). Bu unutulmuşluğun nedeni, Antik Greek düşünürlerinin varlığı anlamada kullandıkları *phusis*in gerçek bağlamının terk edilmesidir. Greekler varlığı iki anlamda kavradılar: Hep orada olan olarak *phusis* ve her ne ise öyle olan ve sürekli olduğu şey olan *ousia* (Heidegger 2000: 67). Antik Greek düşünürleri varlığı *phusis* olarak kavradıklarından, *phusis* ile varlığı kendinde kendini olduğu gibi göstereni

anladılar. Fakat varlığın ne olduğunun *phusis* ile kavranılmasının terk edilerek, metafiziğin okullaştırılıp varlığın kavranılmasının mantığa, kategorilere indirgenmesiyle, varlık unutuldu. Çünkü *ousia* varlığı öncelediğinden unutmaya neden olur (Heidegger 1973: X). Böylece varlığın *ousia* veya mantık ile kavranılmaya çalışılması varlığın ne olduğu problemi üzerinde bir Greek dogması oluşturur. Aynı zamanda bu dogma *phusis*in varlıkla olan ilintisinin de terk edilmesine neden olan değişimdir.

Phusis nedir? *Phusis* felsefenin başlangıcında olandır, metafiziktir, metafizik olarak felsefedir (Heidegger 2000: 14). *Phusis* bir gülün çiçek açmasında, denizin dalgalanmasında olduğu gibi görünür olandır, orada olandır³ (a.e., 15). *Phusis* her yerde deneyimlenebilir olandır; gökyüzünde, denizin dalgalanmasında, bitkilerin büyümesinde insan ve hayvanların rahimden doğmasında olduğu gibi; mevcut olan değil, henüz olmayan ama orada belirecek olandır. *Phusis* doğan, açılanan olarak her yerdedir ve her şey bir *phusis*tir: doğa, insan, tanrı vb. (Earle 1958: 86). Orada belirecek olan her şey olarak *phusis* sadece doğa olmayıp, varolanlar yoluyla orada belirecek olan varlıktır (Heidegger 2000: 16). Orada olanı, *phusisi* (Being) açığa çıkaracak olan ise düşünme, şiir ve dildir.

Heidegger *phusis*in bu “orada olan” anlamının terk edilerek “doğa” olarak çevrilmesiyle varlığın da unutulduğunu ifade eder. Antik Greek düşünürlerinin “orada olan” olarak tüm varlığı kavramada kullandıkları *phusis* Latinceye “doğa” diye çevrilir ve aynı çeviri hatası ortaçağ metafiziğine ve ortaçağ metafizikinden de modern epistemolojiye geçer. *Phusis*in şiir ve düşünce ile açılacak olan “orada olan” varlık anlamının terk edilerek “doğa” diye çevrilmesiyle birlikte felsefe başlangıç ilkelerinden kopar. Böylece varlık salt kategorik düşünme ile kavranacak olan *ousia* olarak “mevcut olana” dönüşür. Oysa varlık (Being) *phusis* olarak “orada olandır”, “mevcut olan” veya “olacak olan” değildir. Bunun yanı sıra Greek ontolojisinde *phusis* logos ile varlığın birliğinde düşünülür. Heidegger bu birliği Parmenides ve Heraklitos’un düşüncelerinde temellendirir (Çüçen 2013: 3). Heraklitos düşüncesinde varlık sürekli oluş halinde olduğundan, varlığın anlamı *phusis* olarak değişim ve “orada olma” ile uyumludur. Aynı zamanda, Greekçe’de bir şeyin “orada olması” *metadir*. “Orada olanın” kendini açığa çıkarması, mantık ile değil şiir ve düşünme ile gerçekleşecek olan *phusis*tir. Bu nedenle metafizik de (meta ta phusika) *ousianın* açığa çıkarılması olmayıp, orada olanın şiir ve düşünme ile açılmasıdır. Oysa Aristoteles ile felsefi düşünce mantık ile sistemleştirilir ve kurumsallaştırılır.⁴ Heidegger’e göre felsefi düşüncenin mantık (logic) ile kurumsallaştırılmasıyla birlikte, varlığın ne olduğu üzerine bir Greek dogması oluşturulduğundan ve varlık hem ortaçağ hem de modern felsefede aynı dogma ile kavranıldığından *phusis* ile düşünme bırakıldı.

³ Bu düşünce Heidegger’in Dasein’in varlığını, neden “orada olan” olarak açıkladığının da temellerini göstermesi bakımından önemlidir. Çünkü Heidegger için Dasein dünya dışındaki zamansallığında hep “orada olan” olarak ölüme yazgılı olan bütünlüğüne yol almaktadır.

⁴ Heidegger için metafizik felsefedir. Felsefe olarak metafizik nedir? Felsefe olarak metafizik orada olan varlığın ne olduğunun açılmasıdır. Orada olanın açılması olarak felsefe Aristoteles’in tanımladığı anlamda ilk ilkelerin bilimi olmayıp, varlığın kendini açıklaması olarak *phusis*tir.

Phusis ile düşünmenin bırakılarak mantık ile düşünölmeye başlanmasıyla, varlığın ne olduğuna yönelik üç dogma oluştu. Buna göre: 1. Varlık en tümel kavramdır; 2. Varlık en tümel kavram olduğu için kendiliğinden açık ve anlaşılır olandır; 3. Varlık en tümel kavram olduğundan tanımlanamaz olandır (Heidegger 1996: 1). Heidegger'e göre Aristoteles'in metafiziğıyle başlayan ve varlığın unutulmuşluğuna neden olan bu üç dogma Greekler'den ortaçağa ve oradan Descartes, Hegel ve Kant'ın metafiziğne geçecektir. Varlığın *phusis* olarak değil de *ousia*, doğa olarak kavranılmasıyla başlayan varlığın unutulmuşluğu, yeniçağ epistemolojisiyle en yüksek noktasına ulaşarak varlık "orada olan" yerine *res extensia*, yani "mevcut olan" olarak *res cogitans* ile kavranılmaya çalışılacaktır. Yeniçağ epistemolojisinde "varlık nedir?" sorusuna kategorik düşünmeyle verilen *res extensia* ve *res cogitans* gibi yanıtlar, varlığın ne olduğunu bir mevcudiyet olarak belirlemede olup, varlığı bir başka şeyin ardında bir başka yapıya, "mevcut olana" dönüştürmektedir. Oysa varlık "mevcut olan" değil, belirsiz ve zamansal olan "orada olandır", yani *phusis*tir.

Greek dogmasının oluşmasına neden olan *ousianın* oluşması, varlığı kavramada kullanılan Aristoteles mantığının özdeşlik ilkesiyle bağlantılıdır. Bu ilke aynı zamanda Batı metafizik tarihinin varlık kavrayışını da inşa eden ilkedir. Batı metafizik tarihinde varlığı özdeşliğin kategorileriyle açıklayan filozoflar, varlığı özdeşlikle kavranabilen bir "mevcut olana" dönüştürürler: T. Aquinas'ta *mutlak olan (as actus purus)*; Descartes'ta *res extensia* ve *res cogito*; Hegel'de *mutlak tin (geist)*; Nietzsche'de *güç istenci (will to power)* (Heidegger 2000: 19). Heidegger'e göre modern metafiziğin gelişiminde etkin olan varlık, *ousia* istençtir; istenç de özün çeşitliliğini çok katmanlılığını içerir; örneğin o, aklın veya tinin; sevginin veya gücün istencidir (Heidegger 1973: 47). İstenç insan yetisi ve aktivitesi olarak değerlendirildiği için, o, varlığın insanlaşması yoluyla meydana gelir. Bu yüzden modern metafizik antropomorfizm merkezli olduğundan, her şeyi öznellik üzerinden temellendirir. Aynı zamanda modern metafizikte öznellik varlığın tarihini birleştiren addır; "idea" ile başlayan varlığın *ousia* karakteri, "güç istenci" olarak varlığın modern özü ile temellenir (a.e., 48). Bu nedenle modern metafizik de varlığı istenç (will) olarak mevcudiyete dönüştürdüğünden, özdeşlik mantığına ve Greek dogmasına köklerinden bağlı kalır.

Böylece Heidegger'e göre Batı felsefe geleneğine hüküm eden Aristoteles okulunun sistematik düşünme mantığı ile düşünölmeye başlanıldığında varlık ya *idea*, ya *energeia*, ya *res cogitans*, ya *geist*, ya da *güç istenci* olarak kabul edilir (Heidegger 1996: 4). Bu bakış açısıyla, metafizik aslı anlamından *phusis* anlamından koparılarak, mevcudiyetin metafiziğine dönüştürölür. Oysa varlığın anlamının açığa çıkarılması olarak felsefe, düşünme ve şiirle varlığın anlamını sürekli olarak "orada olana" bırakarak erteler. Böylece "varlığın anlamı nedir?" sorusu sürekli bir "orada olana", zamansallık edimine bırakıldığından ve asla bir "mevcut olan" olarak varolamayacağından hiçlikle temellenir. Hiçlik ise varlığın anlamının kavranmasını sağlayacak olan, eksistensiyal bir varolan olan *Dasein* ile kavranabilir (a.e., 6). Bu çerçevede eğer *Dasein* özdeşlik mantığının kategorileri ile bir "mevcut olan" olarak kavranmayacaksa, *Dasein phusis* olarak hep "orada olan" özöyle varlığın anlamını nasıl verecektir? Eğer varlığın anlamı asla bir "mevcut olana" dönüştürölemeyecekse, varlığın anlamı hiçlik olarak kavranmaz mı? Bu nedenle Heidegger'de varlığın anlamının kavranılabilmesi hiçliğin ne olduğunun kavranılmasıyla olanaklıdır.

2.1. Varlığın Hiçlikle Açıklanması

Varlığın hiçlikle olan ilintisi, varlığın herhangi bir aşkın değere bağlı olmaması anlamında Nietzsche'nin nihilizmiyle temellenir. Nietzsche için hiçlik hiçbir aşkın, duyu üstü değer olmamasıdır (Heidegger 2001: 18). Buna göre varlık da hiçbir aşkın, üst değere bağlı olmaması anlamında hiçlikte yer yurt edinir. Heidegger'in fundamental ontolojisinde hiçlik bu perspektif üzerinden anlam kazanarak, varlığın anlamını açıklar. Bu nedenle Heidegger metafiziğinde varlığın anlamının açıklanması, hiçliğin ne olduğunun kavranılması ile bağlantılıdır. Fundamental ontolojide hiçlik, özdeşlikçi düşünme mantığı ile tüm varolanlar içerisinde müstesna bir varolan Dasein'in eksistensiyalitesindeki hergünlük içerisinde gerçekleşen ruh hallerinde açıklanır. Aslında daha temelde varlık ve hiçlik birbirini tamamlar Heidegger metafiziğinde. Çünkü varlık üzerine düşünebilmek hiçliğin varlığıyla olanaklıyken, hiçlik üzerine düşünebilmek de varlığın olmasıyla (to be) olanaklıdır. Bu nedenle Heidegger metafiziği için hiçlik varlığın yeri yurdudur, varlık da hiçliğin yersizyurtsuzlaştırılmasıdır. Varlık kendine hiçlikte varolarak yer yurt edinirken, aynı anda kendini "orada olanın" varlığına ereteleyerek, ileriye fırlatarak yersizyurtsuzlaştırır. Buna göre hiçlik, olmak (to be) bakımından varolanla yer yurt edinirken, orada olan, *phusis* varlık anlamıyla kendini yersizyurtsuzlaştırır. Heidegger'e göre varlığın "orada olan" olarak değil de "mevcut olan" olarak kategorilerle kavranılmasıyla başlayan varlığın unutulmuşluğunun tarihi, aynı zamanda hiçliğin de tarihidir. Bu tarih içerisinde Antik metafizik hiçliği *hiçlikten hiçlik doğar (ex nihilo nihil fit)* şeklinde ifade ederek, hiçliği varolmayan olarak kavrar. Antik felsefenin hiçliği *ex nihilo nihil fit* olarak varolmayan ile açıklamasına karşın ortaçağ felsefesi hiçliği, *yaratandan başka varlık yoktur (ex nihilo nihil fit-ens creatum)*'a dönüştürerek, hiçliği Tanrının dışında kalanları kavramada kullandı (Heidegger 1992: 108). Yeniçağ ise hiçliği olmayan olarak kabul ederek, bilimin çalışma alanının dışında bıraktı. Heidegger'e göre bütün bu kavrayışlarda ortak olan bir şey var, o da hiçlik varlığın değillenmesi olarak değerlendirilir. Hiçlik varlığa ait bir özellik olarak değil, onun karşıtı olarak mevcut olmayan ile düşünülmüştür. Oysa hiçlik varlığın değil, mevcut olmayan değil, varolanın varlığına aittir (the being of a be-ing) (a.e., 108).

Buna göre hiçlik nedir? Hiçlik ne ise öyle olan şey olarak varolanın (Dasein) eksistensiyalitesindeki *phusiste* konumlanandır. Buna karşın hiçliği varolanların bir bütün olarak değillenmesi şeklinde anlamaya çalışmak, mantık ilkelerinin bir sonucudur. Oysa varlık kategorik ilkelerle kavranamayacağından, hiçliğin de *değil* ile, olmayan olarak kavranması hiçliği aydınlatmaz. Mantığın *değil* ilkesi ile, hiçlik varolmayana dönüşür, buna göre varlık varolandır ve varolan varolduğuna göre hiçlik yoktur. Heidegger metafiziğinde ise hiçlik değil ilkesi ile değil, varlığın kavranabilmesinin olanaklılığını sağlayan varlığın-Dasein'in evi olarak kavranır. Hiçlik varlığın evi olarak kendini Dasein'in eksistensiyalitesinin zamansallığında açığa çıkarır. Hiçlik asla bir "mevcut olan"ın karşıtı olarak yokluk da değildir. Bu nedenle hiçlik bir "mevcut olan" varolan olmayarak, sürekli varolmaması nedeniyle yokluk olmayıp, hiçlik varlığın içinde onunla birlikte kendini Dasein'in hergünlüğündeki ilgilenmeleri içinde gösterir (a.e., 99). Hiçlik Dasein'in eksistensiyalitesine ait olan zamansallığın hergünlüğü içerisindeki ilgilenmelerde beliren ruh hallerinde can sıkıntısı ve kaygı ile açığa çıkar.

Can sıkıntısı nedir? Herhangi bir neden olmaksızın hergünlük içerisinde varolanların bütünlüğünün Dasein'in üzerine gelmesiyle, Dasein'in "sıkılıyorum" diye haykırdığı anda açığa çıkan ruh halidir.⁵ Heidegger'e göre can sıkıntısı bir şeyden kaynaklandığı sürece varolanın bütünlüğü hala uzaktadır, fakat bir şeyden kaynaklanmadan "sıkılıyorum" diye haykırış anında varolanın bütünlüğü içerisinde Dasein hiçlikle karşılaşır. Bu hiçlik anında varoluşun bütün boşlukları "can sıkıntısı" ile doldurulduğundan, varolana karşı ilgisizlik ile varolanın bütünlüğü açığa çıkar. Heidegger metafiziğinde Dasein'in varlığı hiçliği önceler. Hiçlik aynı zamanda Dasein'in zamansal varlığındaki kaygıda açığa çıkandır. Kaygı ise Dasein'in eksistensiyalitesi ile açıklanır. Dasein'in eksistensiyalitesine ait olan kaygı anında yaşanan, sessizliktir. Bir şeyden kaynaklanmayan kaygıdan farklı olarak, korku bir şeyden kaynaklandığından Dasein'in eksistensiyalitesine ait olmayıp, gelip geçicidir; buna karşın kaygı hep Dasein'e ait olmalıdır. Bu kaygıdan kaynaklanan sessizlik anında Dasein varolanın bütününe karşı bir kayıtsızlık içerisine girdiğinden hiçlik açığa çıkar (a.e., 101). Kaygı anında varolanın bütününe karşı gösterilen kayıtsızlık halinde Dasein boşlukta kalır. Kaygının geçmesi ile birlikte Dasein, kayıtsızlık anında yaşadığının hiçlik olduğunu kavrar (a.e.), ki bu nedenle kayıtsızlık anında Dasein'e ne oldu? diye sorulduğunda, "hiç, az önce yaşadığım hiçlikti" diye yanıtlar ve hiçliğin varolanla ilintisini açığa çıkarır.

Kaygı anında hiçlik varolanları bir bütün olarak değersiz kıldığından varolanların kayıp gittiğini hissettirir. Bu nedenle kaygı anında varolanın bir bütün olarak değililmesi değil, varolanların kayıp gittiği hissedilir. Bu hissini dağılması ise hiçliğin özüne ait olan hiçin değililmesiyle olanaklı olur. Hiçlik kendini değilileyerek varolanın bütünlüğünün yeniden kavranılmasını olanaklı kılar. Bu nedenle hiçlik ne bir obje ne de bir varolandır; ne varolanın ilerisinde ne de yanındadır; hiçlik, varolanı-Dasein'in *ousia* olmayan eksistensiyalitesinden kaygı ile kendinde olduğu gibi ne ise o olarak açığa çıkardığından varlığa (zamansallığa) aittir (a.e., 105). Varlık ise hiçliğin içinde Dasein olarak yer alır, Dasein ise gizli olan kaygının zemininde bir bütün olarak varolanın aşılması olduğundan aşkındır ve metafiziğin kendisidir (a.e., 109). Hiçlikle olan bağlantı çerçevesinde: "Eğer Dasein'in aşkınlığı onun metafizik varlık olması ise, metafizik bir varlık olarak varlığın Dasein'de açıklanmasının nedeni nedir?", "varolanlar arasında Dasein'i diğer varolanlardan ayıran özdeşlik nedir?", "Dasein kimdir?" soruları önem kazanmaktadır.

2.2. Varlığın Dasein ile Özdeşliği

"Niçin hiçlik değil de varlık var?" sorusunun yanıtı varolanlar içerisinde eksistensiyal özülle ayrıcalıklı bir varolan Dasein ile varlığın özdeşliğinde açığa çıkar. Dasein kimdir? Dasein diğer varolanlar arasında kendi varlığını problem edinen varolandır. Dasein diğer varolanlar arasında bir varolan olması bakımından ontiktir,

⁵ Günümüz psikolojisinin ruh hallerini tanımlamada kullandığı kavramlarla açıklanacak olunursa depresyon anında hiçlik açığa çıkar. Depresyon varlığın bir bütün olarak bireyin üstüne gelmesi ve her şeyin anlamını kaybetmesi olarak bireyin hiçliğe veya boşluğa düşmesidir. Geçici olması nedeniyle de can sıkıntısı ve kaygı değildir.

fakat diğer varolanlar arasında kendi varlığını problem edinen bir varolan olması bakımından ontolojiktir (Heidegger 1996: 14). Dasein'ı diğer varolanlardan farklı kılan özellik varoluşunun (existence) özünden önce gelmesidir. Dasein bir "mevcut olan" (nesnelere) varolan olmadığından, Dasein'ın özü onun eksistensiyalitesidir. Bu eksistensiyalite öz olarak Dasein ile özdeşdir. Özdeşlik düşüncesi ile farklı kılınan Dasein'ın özü onun varoluşudur (a.e., 40). Diğer tüm mevcut olan varolanlardan Dasein'ı farklı ve ayrıcalıklı⁶ kılan onun olanaklılıklar içinde bir varolan olmasıdır. Olanaklılıklar varlığı olarak Dasein, bir masa, sandalye, ev, ağaç vb. anlamında ne olduğu belirli olan bir "mevcut olan" değildir. Dasein bir cins adı da değildir, benim kendime ait olan özelliktir (a.e.). Dasein'ın olanaklılıklar içinde bir varolan olması, onun hergünlüğü içinde bir şey için bakışla yönelinen "orada olanın" el altına getirilmesiyle oluşan mekansallığı içerisinde belirlenir. Olanaklılık aynı zamanda Dasein'ın yokluk olmayan eksistensiyalitesi bağlamında hergünlüktür. Dasein'ın hergünlüğü ise dünya içinde varlık olması üzerine temellenir. Dünya içinde varlık insanın gerçekliğini açığa çıkarır (Heidegger 1958: 26). Dünya içinde olmak nedir? Dünya ile mevcut olan varolanlarda olan res extensia ve res cogitans türünden bir münasebet içerisinde olmamaktır. İçinde olmak res extensia ile oluşturulmayan bir mekansallık içinde olmaktır. Res extensia ile oluşmayan Dasein'ın mekansallığı onun olanaklılığı da oluşturacak olan eksistensiyalitesidir.

Dasein'ın mekansallığını oluşturan nedir? Dasein'ın mekansallığı bir şey yapmak, üretmek, düzenlemek, ilgilenmek, kullanmak, istemek, gözlemek veya bir şeyden vazgeçmek, kaybetmek, bir şey hakkında konuşmak olarak, bir şey için bakışla olan ilgilenmeyle oluşur (Heidegger 1996: 53). Dasein'ın bu mekansallığı onun res extensia üzerine kurulu olmayan dünyasallığını inşa eder. Bu bağlamda Heidegger'in, Dasein'ı eksistensiyalitesinin özünden önce gelmesi bakımından olanaklılıklarla ve bu olanaklılıkları hergünlüğü ilgilenmelerle oluşan mekansallıkla tanımlaması, Dasein'e ilişkin bir öz belirlenimi içerir ve bu öz belirlenimi özdeşlikçi düşünmeyle ilintilidir. Heidegger'in tüm varolanlar içerisinde varlığı kavramada Dasein'ı merkeze alması ve Dasein'ı kavramada da eksistensiyalite ile oluşan mekansallığı ve hergünlüğü merkeze alması, Heidegger'in varlık kavrayışındaki özdeşlikçi düşünmenin izlerini yansıtır. Çünkü Heidegger'e göre dünya Dasein olmayan varolanların ontolojik bir belirlenimi olmayıp, Dasein'ın bir karakteristiğidir (a.e., 60). Tüm varolanlar içerisinde yalnızca Dasein'ın öz olarak dünyasallığı belirlemesi, Heidegger'in aşmaya çalıştığı Batı metafizik geleneği içerisinde yer aldığını gösterir. Çünkü dünyanın ve dünyasallığın Dasein'ın varlığı ile inşa edilmesi, Dasein'ın mekansallığını oluşturan öz olan çevreleyen dünya içerisinde olanaklı kılınır. Bu da Heidegger metafiziğinde de bir öz belirlenimi problem olduğunu açığa çıkarır.

⁶ Dasein diğer varolanlardan-mevcut olanlardan eksistensiyalitesi ile ayrılması bakımından bir negatif farklılık özelliğine sahiptir. Negatif farklılık özelliği de bir özdeşlik ve erk düşüncesi barındırır, çünkü iki farklı şeyin farklılığı birinin olumsuzlanması ile kurulur, olumsuzlama ise birinin erki veya erk olarak hakikati temsil etmesiyle oluşturulur.

Dasein'in mekansallığı, bir şey için bakışla mesafesi kaldırılan el altında olanların çevreleyen dünyası ile şekillenir.⁷ El altında olanların oluşturduğu çevreleyen dünyanın mekansallığı *res extensia* ile değil, bir şey için bakışla oluşur. Bu bağlamda Batı metafizik geleneğinde üstü örtülen varlığın anlamının yeniden açığa çıkmasında *res corporea*'nın *res extensia* ile oluşan mekansallığı, yerini Dasein'in çevreleyen dünyası ile oluşan mekansallığa bırakır. Varlığın anlamını oluşturan olanaklı varlık olarak Dasein, eğer *res extensia* ile kavransaydı, bu Dasein'in eksistensiyalitesini oluşturan olanaklı varlık özelliğine aykırı olurdu. Dasein'in eksistensiyalitesini oluşturan mekansallığını, "mevcut olan" varolanların (*res corporea*) mekansallığını oluşturan *res extensia* değil, ilgilenme ile çevrelenen el altında bulunanlar oluşturur. El altında olanların mekansallığını ise *res extensia* değil, bir şey için bakışla, yönelmişlikle mesafesi kaldırılan yakınlık oluşturur. El altında olanın yakınlığı nedir? El altında olanın yakınlığı niceliksel olarak ölçülebilirlikle belirlenebilen bir mesafe kaldırmaklık olmayıp, bir şey için bakışla onun kullanıma hazır olmasıdır (a.e., 95). Dasein hep bir şey için bakışla "orada olana" yönelerek "orada olanı" el altında olana getirir. Bu nedenle "orada olana" yönelmiş olan Dasein'in mekansallığını "mevcut olan" değil, "orada olan" oluşturur. Çünkü Dasein asla bir "mevcut olan" olmadığından, hep "orada olandır" (a.e., 100). Varlığın anlamını verecek olan da hep bu "orada olana" yönelmiş olmaklıktır. "Orada olana" yönelmişlik, varlığın Antik Greek metafiziğindeki *phusis* ile kavranılmasıdır.

Dasein'in eksistensiyal varlığını oluşturan bir şey için bakışla, yönelmişlikle oluşan çevreleyen dünyanın mekansallığı hem el altında olanlarla hem de el altında olanlarla ilgilenme içerisinde karşılaşılan başkası ile de bağlantılıdır.⁸ Dasein el altında olanlarla ilgilenme içerisinde başkası ile karşılaşır. Başkası kimdir? Başkası Dasein'in mekansallığı içerisinde oluşan, ...ile birlikte olandır. Heidegger'e göre dünya içinde olmak başkası ile olmak olduğundan, başkası ile birlikte olmak -ile birlikte Dasein'dir. Dasein'in başkası ile birlikte olması niceliksel anlamda bir başkası ile birlikte olma değildir, içinde olmaklıkla oluşan bir şey için bakışın çevrelediği mekansallığın içinde zorunlu olandır. Başkası ile birlikte olma niceliksel olmadığından, hiç kimse ile değilken de Dasein başkası iledir. Başkası ile olmak, içinde olmaklıkla oluşan mekansallığın bir zorunluluğudur (a.e.,113). Dasein'in başkası ile olan varlığı onun dünya içinde "orada olan" fırlatılmış varlığıdır. Dasein'in oraya fırlatılmış olan varlığı, henüz gerçekleşmemiş olanak içerisinde olan bir varlık olması bakımından yönelmişliğidir. Dasein'in eksistensiyalitesi olarak "orada olan" mekansallığı, ölümlü ilintili olan yönelmişliğine dahil olan kaygı taşır. Kaygı dünya içinde olmak (to be) ve ölüme sahip olmanın bilincinde olmaktır (Heidegger 1958: 26). Dasein'in dünya içerisine fırlatılmış olmasından kaynaklanan kaygı, aynı zamanda Dasein'in "orada

⁷ El altında olanlar Dasein'in bir şey için bakışla mesafe olmaklığı kaldırdığı varolanlardır. El altında olanlar her zaman kullanıma hazır olarak değil göze çarpma, ilişme ve ayaka direme olarak da ilişirler. Daha fazla bilgi için bkz: Heidegger 2011: 75-78.

⁸ Levinas'a göre (1996): Başkası ile olma, terk edilmişlik, düşmüşlük, anlama, olanaklık, dünya içinde varlık, mekan içinde varlık vb. özellikler Dasein'in kategorileri olmayıp, eksistensiyalleridir.

olan” varlık olarak, olanaklılıkları içerisinde seçim yapmaya zorlanmasıdır (Heidegger 1996: 178).

Heidegger’e göre varlık kendini Dasein ile açıkladığından, Dasein varlığın çobanıdır. Dasein’in varlığın çobanı olması, onun varlıktan sorumlu olmasını ifade eder. Varlığın kendini Dasein’de açıklaması dil ile gerçekleşir. Bu nedenle Heidegger için dil varlığın evdir (Gray 1952: 417). Bu yüzden varlığın anlamının anlaşılması varlığın dilini açıklayan şairlerin ve düşünürlerin dinlenmesiyle olanaklıdır. Heidegger için varlık ve düşünme birbirinden ayrılmaz (Heidegger 2000: 123). Fakat varlığın kategorik kavrayışla “mevcut olana” dönüştürülmesiyle varlık ve düşünme birbirinde koparılabilir, düşünme varlığın temsiline indirgenir. Oysa varlık kendini dil ile orada olana erteleyerek açıkladığından, düşünme bir objeye, mevcut olana yönelmişlik değildir. Heidegger’e göre düşünmenin özünde bir objeye yönelmiş episteme değil, *aletheia* ve *phusis* vardır (a.e., 127). Çünkü episteme mantık (logic) ile bağlantılıdır ve mantık objeye yönelmiş epistemedir. Buna karşın *aletheia* ve *phusis* varlığın diline ait olduğundan, düşünme de söz ile açılmalanan orada olan varlık olur. Oysa düşünme ile varlığın birbirinden ayrı olduğunu düşünmek, varlığa ait olan özdeşlikçi bir kurgunun ürünüdür. Bu kurguya göre varlık obje olarak “mevcut olana”, suje objeye yönelmiş düşünmeye dönüştürülür. Bu dönüşüm Heidegger’in fundamental ontolojisinin temel problem olan varlığın unutulmuşluğunun nedenini açığa çıkarır. Çünkü düşünce ve onun objeyle ilişkisi koparılmıştır (Levinas 1996: 12). Varlığın düşünmeye ait olmasında ise varlığın evi olarak dil ve dilin çobanı olarak Dasein kendini orada olana sürekli ertelediğinden, varlığın anlamı zamansallık ile açıklanır. Zamansallık ise kategorilerle kavranabilen “mevcut olana” ait olmayıp, henüz olmayan olarak Dasein’in eksistensiyalitesine aittir. Heidegger’de zaman Dasein ile varlığın özdeşliğinin çatısını oluşturur. Heidegger’de varolmak zamansal olmaktadır.

2.3. Dasein’in Zamansallıkla Özdeşliği

Heidegger’in yanıtını aradığı, “varlığın anlamı nedir?” sorusu, Dasein’in zamansallığıyla ilintilidir. Varlığın anlamı Dasein’in zamansallığında açıkladığından zamansallık varlığın özüdür (Gray 1952: 416). Heidegger için soru, “zamanın ne olduğu” değil “zamanın kime ait” olduğudur. “Zamanın kime ait olduğu” sorusu, Dasein’in eksistensiyalitesiyle yanıtlanır, çünkü zaman Dasein’in eksistensiyalitesine aittir. Heidegger zamanı Dasein’e ait kılarak Platon’dan beri devam eden anların ard arda gelmesiyle oluşan ölçülen zaman kavrayışını değiştirir. Eğer zaman Dasein’in eksistensiyalitesi olarak var ise, zamanın sonsuz olduğu kavrayışı da geçerliliğini yitirir. Sonsuz zaman kavrayışında geçmiş artık olmayan bir şimdi, gelecek henüz gerçekleşmemiş bir şimdi ve şimdi ise geçmiş ve geleceği birbirine bağlayan bir düğüm anıdır (Alwiss 2002: 119). Eğer zaman geleneksel metafizikte olduğu gibi anların ard arda dizilişi olarak sonsuzlukla kavranırsa, zaman bir mevcudiyete dönüşür. Oysa Heidegger için zaman Dasein’in eksistensiyalitesine ait olduğundan bir mevcut olan, varolan değildir. Dasein’in eksistensiyalitesinin dışında da bir zamanın varlığından söz edilemez. Zaman Dasein’in varoluşunun anlamıdır (Topakkaya 2013: 311). Çünkü zaman varolanlar içerisinde sadece kendi ölümlü varoluşunun farkında olarak yaşayan

Dasein için olanaklıdır. Kaygının varlığı da Dasein'in zamansal olduğunun bilincinde olmasından kaynaklanır, bu nedenle kaygı da zamansallığa aittir.

Dasein'in eksistensiyalitesi olarak zaman, Dasein'e ait olduğundan ve Dasein'in eksistensiyalitesine ölüm dahil olduğundan zaman sonsuz değil, sonludur. Bu nedenle zaman sonsuz olarak değil de ancak Dasein'in ölümlü ve sonlu eksistensiyalitesi ile kavranabilir. Dasein ölümüne ait olduğundan sonsuzluğu asla deneyimleyemez ve Dasein'in sonlu olması onun zamansallığıdır ve Dasein zamansal varlığından ayrılamaz (Alwiss 2002: 117-120). Bu bağlamda ölüm de yalnızca zamansal olan Dasein'in eksistensiyalitesine ait olur. Çünkü ölüm bilincinin varolabilmesi sonsuz olmayan sınırlı bir zaman kavrayışıyla olanaklıdır; sonsuz olmayan sınırlı bir zamana sahip olduğunun farkında olan varolan yalnızca Dasein'dir. Ölüm Dasein'in eksistensiyalitesine sonda dahil olmaz, en başta Dasein'in varolmasıyla birlikte ona dahildir. Bu nedenle Heidegger için insan doğduğu andan itibaren ölecek kadar yaşlıdır (Heidegger 2011: 261). Aynı zamanda ölüm mevcut olan olmadığından, Dasein tarafından asla mesafesi kaldırılan bir şey olarak, el altında olana dönüştürülemez. Aynı zamanda bir başkasının ölümü de deneyimlenemediğinden her ölüm biriciktir, sahibidir. Heidegger için ölüm Dasein'in "orada olan" varlığının tamamlanmışlığıdır (Çüçen 2000: 59). Dasein'in zamansallığına bir bütünlük olarak tamamlanmış varlık olma özelliği dahildir ki, bu özellik Dasein'in hep "orada olana" yönelmiş olan varlık olmasından dolayı ölümle gerçekleşir. Böylece Dasein'in eksistensiyalitesine ait ölüm zamansallık olarak Dasein ile özdeşdir. Çünkü zamansallık ancak ölümlü bir varlık olduğunun bilincinde olmakla kaynaklanır. Bu bilinç ise yalnızca varlık ve zamansallığın özdeşliğine ait olan Dasein'e aittir.

Sonuç

Heidegger'e göre "varlığın anlamının ne olduğu?" metafiziğin temel problemi, çünkü felsefe varolan olarak varolanın ne olduğunu arar (Heidegger 1995: 38). Bu nedenle bütün bir Batı metafizik tarihi varlığın ne olduğunun tarihidir. Varlığın tarihinin temel sorusu ise *niçin hiçlik değil de varlık var?* sorusuyla bağlantılı olarak, "varlık nedir?" sorusudur. "Varlık nedir?" sorusu Batı metafizik geleneğinde birbirinden farklı olan iki varlık kavrayışıyla yanıtlanır. Bu kavrayışlar: Antik Greek felsefesindeki varlık kavrayışı ve Platon-Aristotelesci varlık kavrayışıdır. Antik Greek felsefesinin varlık kavrayışıyla, Platon ve Aristotelesci varlık kavrayışı, varlık problemleri bakımından farklılık gösterir. Platon ve Aristoteles'in özdeşlikçi düşünme yapısıyla şekillenen varlık kavrayışı, varlığın *ousiasının* ne olduğunu problem edinir. Ousia ile kavranan veya tanımlanan varlık Antik Greek kökenindeki, *phusis* olan varlık kavrayışından koparak "mevcut olana" dönüşür. Varlığın *ousiaya* dönüşmesiyle birlikte düşünmede varlıktan koparak varlığın temsiline, hakikatin ne olduğunun sorgulandığı araçsallığa indirgenir. Böylece varlık ve düşünmenin özdeşliği birbirinden koparılarak, kategorik düşünme ile *ousiaya* dönüşen varlık unutulur.

Heidegger'e göre bütün bir Batı metafizik geleneğinde varlığın kavranmasında Platon ve Aristotelesci varlık dogması egemen olduğu için varlığın unutulmuşluğundan bu özdeşlik ilkesiyle oluşan varlık kavrayışı sorumludur. Özdeşlik ilkesi ile belirlenen varlık kavrayışı ikiye ayrılır: Birincisi, varlığı ve özdeşliği bir olarak kabul eden

Parmenides'in özdeşlik kavrayışı; ikincisi, özdeşliği varlığın bir ilkesi olarak varlığı (mevcut olan olarak) kavramada kullanan Platon ve Aristotelesci düşünme ilkesi. Birinci gelenekte varlık özdeşliğinin özü iken, ikinci gelenekte özdeşlik varlığın özüne, temsiline dönüşür. İkinci kavrayışın sonucu olarak varlık en tümel, en açık ve tanımlanamaz olan olduğundan, varlık üzerine düşünme bırakılır ve varlık unutulur. Heidegger'e göre varlığın bu unutulmuşluğu ancak varlığın ne olduğunu *phusis* ile açımlayan Antik Greek düşünme yapısının açığa çıkarılmasıyla terk edilir. Heidegger varlığı Antik Greek düşünme yapısıyla yeniden değerlendirdiğinde, varlık düşünmenin bir ilkesi olarak Dasein'in mülkiyetine verilir. Böylece Dasein, varlığı kavrayan bir temsilden koparak bizzat varlığın kendisine dönüşür. Bu dönüşüm Antik Greek metafiziğindeki düşünme yapısının varlık kavrayışıyla gerçekleştirilir.

Antik Greek metafiziğinde varlık nasıl kavranır? Antik Greek filozofları varlığı *phusis* olarak kavrar. *Phusis* olarak varlık *ousia* ile kavranan bir "mevcut olan" değil, düşünme ile kavranabilecek "orada olandır." *Phusis*, *ousia* gibi "mevcut olan" olmadığından her yerde ve her şeyde deneyimlenebildiğinden hep "orada olanda" açımlandır: doğumda, çiçek açmada, denizin dalgalanmasında vb. *Phusis* "orada açımLANACAK OLAN" olarak varlıktır ve bu varlığı açığa çıkaracak olan ise düşünmedir, bu nedenle düşünme varolanı varolan olarak göz önüne getirecek olandır (Heidegger 2001: 12). *Phusis* düşünmedir. Varlığın unutulmuşluğu da düşünme ve varlığın *phusis* ile bir olan özdeşliğinin koparılıp, varlığın "mevcut olana", "nesneye", düşünmenin de temsile dönüştürülmesidir. Heidegger, metafiziğinde fundamental ontoloji ile varlık ile düşünmenin bir birinden koparılan yapısını, Dasein'in varlığında yeniden birbirinin mülkiyetine geçirir. Bu mülkiyet Dasein olan varolanın varlıkla olan özdeşliğiyle gerçekleşir. Heidegger varlıkla Dasein'i birbirinin mülkiyetine geçirerek varlığın anlamını Dasein olan varlığın özdeşliğiyle açıklar.

Dasein ve varlığın özdeşliğinin temeli ise Dasein'in eksistensiyel yapısıyla açıklanır. Dasein'in eksistensiyel yapısı herhangi bir aşkın değere bağlı olmaması anlamında yokluğa değil, hiçliğe aittir. Dasein hiçbir üst değere sahip olmaması anlamında, hiçlikte (yoklukta değil) dünya içinde varlık olarak yer yurt edinir. Bu nedenle Dasein olan varlık da anlamını hiçlikte kazanır, çünkü varlığın anlamı mevcut olanda değil, hiç içinde orada açımLANACAK OLANDA belirir. Heidegger için hiçlik varolmayana değil, tam tersine hiçbir aşkın değere sahip olmayan varlığın eksistensiyalitesine aittir. Varlık, eksistensiyalitesinin hiçliği içerisinde Dasein'dir. Hiçlik ise Dasein'in eksistensiyalitesine ait olan kaygı anında açığa çıkmıştır. Kaygı nedir? Kaygı Dasein'in eksistensiyalitesinin özsellikini oluşturan zamansallıkla ilintilidir. Zamansallık ise Dasein'in eksistensiyalitesinin özüdür. Bu nedenle Heidegger metafiziğinde zamansallık Dasein'e ait kılınarak, zaman ölçülebilir bir mevcut olma özelliğini kaybeder ve Dasein'in mekansallığı içerisinde Dasein'in edimleriyle, yönelmişliğiyle varlığın ne olduğunu belirleyen bir öze dönüşür. Sonuç olarak Heidegger "varlığın anlamı nedir?" sorusunu varlık ve Dasein'i zamansallık çatısı ile birbirinin mülkiyetine geçirerek varlık ve Dasein'i özdeş kılar. Bu özdeşliğin anlamını belirleyecek olan ise aşkın bir değere ve amaca yönelmemiş, fakat Dasein'in "orada olana" yönelmiş olan zamansallığıdır. Böylece Heidegger metafiziğinde varlık anlamını Dasein'in eksistensiyalitesinde kazanırken, Dasein anlamını zamansal olan eksistensiyalitesinin özdeşliğiyle kazanır. Bu nedenle Heidegger metafiziğinde varlık, Dasein ve zamansallık birbirinin özdeşliğine aittir.

Identity of Being in Heidegger's Fundamental Ontology

Abstract

In this study, comprehension of being in fundamental ontology which is the essence of Heidegger metaphysics and the connection of the thinking structure behind this comprehension with the principle of identity shall be analyzed. The basic purpose of this study is to assess the problem of *ousia* based comprehension of being of Western metaphysics which Heidegger tried to go beyond on the basis of comprehension of identity of being and Dasein in Heidegger's philosophy. Through fundamental ontology Heidegger aims at subjecting comprehension of being to deconstruction which comprehension is left by Western metaphysics tradition to be forgotten. In this context Heidegger expresses that there are two different comprehensions of being in Western metaphysics tradition: the first one is the comprehension of being created by Ancient Greek thinking structure which comprehends being as "the one to exist there" with *phusis*; the second one is the comprehension of being which breaks off the comprehension of being of Ancient Greek metaphysics which is "the one existing there" and which transforms being into "existing one" through *ousia*. While the first tradition is particularly represented by Heraclitus among Ancient Greek philosophers, the second tradition is represented by Aristotle.

Heidegger bases the problem of forgottenness of being in the history of Western metaphysics on the "categorical" thinking structure created by Aristotle's comprehension of being. This thinking structure breaks off being from its identity with thinking and transforms being into "the existing one" through *ousia* and transforms thinking to representation thereof. According to Heidegger, breaking off being which is *phusis* from thinking through *ousia* is at the same time the basis of forgottenness of being. For this reason the historical traces of the thinking structure which is responsible for forgottenness of being in fundamental ontology are subjected to deconstruction and the being is revealed once more with its foundations in Ancient Greek thinking. According to Heidegger, the being was forgotten by being transformed into "the existing one" through the principles of categorical thinking in the history of Western metaphysics, particularly in post-Aristotle philosophy tradition. And forgetting the being means leaving the connection between being and thinking because when the being is comprehended as "the existing one", being gains existence independently from thinking and thinking transforms into representation of being. Nevertheless for Heidegger, the being is not "the existing one" but it is rather the being of Dasein in orientation to the one "which was there" all the time. Dasein is the thing that will give the meaning of the being since it is the only existing one which poses its own existence among all existing things as a problem because Dasein is the being which is in an orientation all the time with existentiality of the non-"existing one". Dasein's orientation toward its being that exists there is its temporality belonging to its existentiality. Dasein is the existing one which will reveal the being from its forgottenness caused by categorical thinking with its temporal existence.

The meaning of the being broken off from thinking with categorical principles is reconstructed in Heidegger's philosophy by making Dasein and property of the being belong to one another with concepts including "nothing", "temporality", "worldliness", "spatialness", "concern", "other", "being within the world" etc.

The being and Dasein in the comprehension of being constructed with those concepts is made identical with thinking and language in the property of each other. In this context while the manner of constructing identity of Dasein and the being is analyzed using conceptual connections in this study, at the same time the dependency of the thinking structure that forms those conceptual connections on the principle of identity shall be analyzed as well. Thus it shall be demonstrated that in Heidegger's fundamental ontology identity of Dasein and the being reconstructs the being or more fundamentally thinking but imposed a "temporal" essence to the existentiality of the being or thinking and sustained dependency on the principles of identity of the same tradition.

Keywords

Being, Dasein, Nothing, Anxiety, Temporality, Worldliness, Spatialness, Other.

KAYNAKÇA

ALWEISS, Lillian (2002) "Heidegger and 'the concept of time,'" *History of the Human Sciences*, vol 15. No. 3. pp. 117-132.

CURIE, Mark (2004) *Difference*, London: Routledge.

ÇÜÇEN, A. Kadir (2000) *Heidegger'de Varlık ve Zaman*, 2. Basım, Bursa: Asa Kitabev

ÇÜÇEN, A. Kadir (2013) "Heideggerian Interpretation of Primordial Thinking in Heraclitus' Philosophy", *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi Kaygı*, Sayı 21, Güz 2013, pp. 1-4.

EARLE, William (1958) "Wahl on Heidegger on Being", *The Philosophical Review*, published by Duke University Press, vol. 67. No. 1, pp. 85-90.

GRAY, J. Glenn (1952) "Heidegger's Being," *Te Journal of Philosophy*, published by Journal of Philosophy, vol. 49, no. 12, pp. 415-422.

HEIDEGGER, Martin (1958) *The Question of Being*, translated by William Kluback and Jean T. Wilde, New York: Twayne Publishers Inc.

HEIDEGGER, Martin (1969) *Identity and Difference*, translated by Joan Stambaugh, New York: Harper and Row Publishers.

HEIDEGGER, Martin (1973) *The End Of Philosophy*, translated by Joan Stambaugh, New York: Harper and Row Publishers.

HEIDEGGER, Martin (1995) *Nedir Bu Felsefe?* Çev. Ali Irgat, İstanbul: Afa Yayınları.

HEIDEGGER, Martin (1992) *What is Metaphysics?*, translated Vittorio Klostermann Verlag, Martin Heidegger Basic Writings, edited by David Farrell Krell, New York: Harper Collins Publishers, pp. 88.110.

HEIDEGGER, Martin (1996) *Being and Time*, translated by Joan Stambaugh, Albany: State University of New York Press.

HEIDEGGER, Martin (2001) *Nietzsche'nin Tanrı Öldü Sözü*, çev. Levent Özşar, Bursa: Asa Yayınevi.

HEIDEGGER, Martin (2000) *Introduction to Metaphysics*, translation by Gregory Fried and Richard Polt, London: Yale University Press.

HEIDEGGER, Martin (2002) *The Essence of Human Freedom-An Introduction to Philosophy*, translated by Ted Sadler, London: Continuum.

HEIDEGGER, Martin (2011) *Varlık ve Zaman*, çeviren: Kaan H. Ökten, 2. Basım, İstanbul: Agora Kitaplığı.

LEVINAS, Emmanuel (1996) "Martin Heidegger and Ontology", *Diacritics*, vol.26, No.1, Spring, pp. 11-32.

TOPAKKAYA, Arslan (2013) *Felsefe, Din ve Kültür'de Zaman*, 1. Baskı, İstanbul: Paradigma.